

Interview met Kris Struyf

Kris Struyf (°1959, Wilrijk) is sinds kort de nieuwe conservator van het natuurpark 'Het Zwin' (<http://www.zwin.be>). Hij hield het na 16 jaar werk in de afdelingen zoölogie en educatie van het dierenpark Planckendael (Mechelen) voor bekeken, om zich vol enthousiasme in een nieuw avontuur te gooien. Wij hadden een aangenaam en pittig gesprek met Kris waarin we polsten naar zijn drijfveren, wensen en plannen in zijn nieuwe functie.

In korte tijd ben je bij het publiek bekend geworden als nieuwe conservator van het Zwin. Toch denk ik dat nog heel wat mensen je kennen van je Planckendael periode. Hoe ben je destijds eigenlijk aan de slag geraakt bij het dierenpark Planckendael?

Na mijn lagere en middelbare school te hebben gelopen in Antwerpen, ben ik biologie gaan studeren aan de Universitaire Instelling Antwerpen. Omdat ik vond dat een goede bioloog zowel over planten als dieren iets moest weten en ik van jongsaf aan gefascineerd was door dieren, koos ik de voor mij minst voor de hand liggende optie, plantkunde. Tijdens mijn jeugd maakten we zelden een verre reis, zodat ik me verdiept had in de beestjes die ik in de tuin aantrof. Ook in de scouts was ik op kampen altijd bezig met de natuur, met vogels kijken of met het kleine rondkruipende grut. Toen ik op een bepaald moment besloot over te stappen van de scouts naar de natuurvereniging Natura-2000, was het hek helemaal van de dam. Ik beleefde er heel toffe jaren, deed mee aan heel wat kampen en fietste langsheen alle uithoekjes van mijn geboortestreek. Zo was het niet ongevoel om op een dagtocht van Berchem naar Saefinghe te fietsen, door de polders van Kallo en Doel, een gebied dat daarna door de haven is ingepalmd. Na mijn universitaire studies heb ik mijn burgerdienst vervuld in de Zoo van Antwerpen. Ik werd er ingelijfd bij de opvoedkundige dienst, waar ik instond voor het klaarzetten van de zoekklasjes, de organisatie van de gidsbeurten en het samenstellen van nieuwe lespakketten. Dit sloot naadloos aan bij mijn interesse om te pogen een natuurboodschap over te brengen aan andere mensen. Nadat ik in 1976 mijn diploma van natuurgids had behaald, en ook later als Zoogids, investeerde ik veel van mijn tijd in het rondleiden van groepen in de natuur, of voor en achter de schermen in de Zoo. Na die burgerdienst heb ik eerst nog een jaar fysica,

chemie en biologie onderwezen aan het Sint-Gabriëlcollege te Boechout, waarna ik terecht kwam bij het Wereldnatuurfonds te Brussel.

Ik werkte al een jaar op de persdienst van WWF - waar ik betrokken was bij de redactie van het Panda tijdschrift e.a. - toen ik vernam dat men bij de Zoo op zoek was naar een bioloog voor het dierenpark Planckendael. Planckendael had zwarte sneeuw gezien en was toe aan een herstructurering om uit te kunnen groeien tot een volwaardig dierenpark. En daarvoor was nieuw personeel nodig. Ik kreeg er de verantwoordelijkheid over de dierenverzameling en tal van nieuwe projecten, waaronder diverse internationale kweekprogramma's met o.a. Przewalski paarden, Indische neushoorns en Europese otters. Samen met andere mensen o.a. van de Zoo van Antwerpen werd toen ook het concept uitgewerkt om Planckendael op te delen in verschillende continenten. Het was de periode dat bijvoorbeeld een eiland voor Dwergchimpansees ontstond in het Afrikaanse deel van het dierenpark en dat er ook veel wetenschappelijk onderzoek werd opgestart. Na 11 jaar ben ik dan verantwoordelijk geworden voor de dienst educatie.

Als ik terugkijk op je periode in Planckendael denk ik onbewust aan ooievaars. Zijn die ooievaars iets waarmee je je werk in het dierenpark graag geassocieerd ziet?

Jazeker. Ik vond en ik vind nog steeds dat je bescherming van inheemse soorten best kunt bepleiten door geschikte ambassadeurs hiervoor te zoeken. En de ooievaar is daar een goed voorbeeld van. Hoe boeiend het ook moge zijn om uit te pakken met exotische

kanjers als Indische neushoorns of mooie, dartele gazellen in de woestijn, je overtuigt er de mensen niet mee dat je inheemse natuur bedreigd wordt en dat ook zij een steentje kunnen bijdragen. Het blijft een gemakkelijke en ver-van-hun-bed show. Het is veel moeilijker om mensen warm te maken voor inheemse soorten, en zeker als het over een slak of een eenvoudig bruin vogeltje gaat. Je omzeilt dit probleem door symboolsoorten te nemen, die op de één of andere manier snel de aandacht kunnen trekken. Als symboolsoort onder de inheemse zoogdieren kozen we in Planckendael voor de Otter, een heel koddig en aantrekkelijk dier. Bij de vogels viel de keuze op de Ooievaar. De soort was wel degelijk inheems (geweest) - getuige hiervan oude gravures van kastelen uit de buurt, waar op ooievaarsnesten zichtbaar zijn - en Planckendael bleek ook nog op een trekroute te liggen en met de Dijlebeemden in de buurt te beschikken over prima voedselgebieden. Bovendien is de Ooievaar bekend uit volksverhalen als kindjesbrenger, is het een grote, opvallende vogel, met dan ook nog een opvallende manier van communiceren (snavelkleppen) en nestbouw. Na de nodige vergunningen en toestemmingen te hebben verkregen, ging het Ooievaarproject in 1985 echt van start. We bezaten in Planckendael reeds een paar gewiekte sukkelaars, en reeds enkele jaren naeen doken er wilde Ooievaars op tijdens de trek. Via uitwisselingen met andere parken en het intensief opkweken van jongen konden we een kweekgroep samenbrengen, waaruit die paartjes werden geselecteerd die het best zorgden voor hun nageslacht. Na vier jaar in aparte volières te hebben doorgebracht, kregen ze de vrijheid, wetende dat ze na zoveel jaren hun trekdrang zouden zijn kwijtgeraakt. Hun jongen zouden echter wel wegtrekken.

Probeerden jullie naast dit kweekprogramma nog op andere manieren aandacht te verkrijgen voor het lot van de Ooievaar?

Heel zeker. De eerste vogels hebben wij vrijgelaten in 1990. In de loop van de jaren groeide het aantal nesten tot een 22-tal, eerst alleen op de plaats waar we platforms hadden gezet en daarna ook spontaan in de bomen. Steevast slaagden we erin elke stap van dit proces in de pers te krijgen. Zo was het VRT-nieuws er bij toen de eerste jongen werden geboren en telkens als de jongen werden geringd. Dit laatste was overigens steeds

weer een sensatie, alleen al omdat het op zo een grote hoogte gebeurde dat een speciale firma een hoogtewerker diende in te zetten. En toen we het 10-jarig bestaan vierden van het ooievaarsproject, zorgde een nieuw contact voor een onverwachte wending. Ik geraakte er aan de praat met Wim Van den Bossche, die al jaren bleek bezig te zijn met een satelliet-tracking programma met Ooievaars in Israël. Van het één kwam het ander en al snel groeide een samenwerking tussen AMINAL, Natuurpunt en Planckendael. We zouden, door de jonge Ooievaars die wij elk jaar zagen wegtrekken uit te rusten met een satellietzender, nagaan hoe 'wild' die gekweekte Ooievaars zich gedroegen eens ze de broedplaats achter zich hadden gelaten. Door de satellietgegevens te analyseren kwamen we er al snel achter dat de criticasters die de Planckendaelkolonie als iets semi-natuurlijk zagen, ongelijk hadden. De jongen, geboren uit halfnatuurlijke oudervogels, bleken immers op een volstrekt natuurlijke manier tot aan de oevers van de Niger te trekken. Het was trouwens ook een heel bijzondere ervaring om twee jaar na mekaar met het project 'Ooievaars zonder grenzen' (<http://www.ooievaars.vlaanderen.be>), de vogels ook daadwerkelijk met een jeep achterna te gaan tot aan de zuidpunt van Spanje.

Het natuurpark 'Het Zwin' heeft ook reeds decennia lang een kolonie Ooievaars. Zit die er voor iets tussen dat je na 16 jaar Planckendael uiteindelijk weggetrokken bent naar de kust?

Inderdaad. Het is eigenlijk via het ooievaarsproject dat ik in het Zwin terecht ben gekomen. De heer Muyle van de Compagnie Het Zoute, de eigenaar van het Zwin, betoonde interesse voor een samenwerking rond Ooievaars. De ooievaarskolonie in het Zwin is immers veel ouder dan die in Planckendael maar kon moeilijk tippen aan de persbelangstelling die er was o.a. voor het satellietopsporingsprogramma in Planckendael. Toen hoorde ik dat ze eigenlijk een opvolger aan het zoeken waren voor conservator Guido Burggraave en van het één kwam het ander. Sommige mensen begrijpen dat niet echt goed, zeker als ze dan horen dat ik elke dag over en weer rij. Maar, hoe graag ik ook in Planckendael heb gewerkt, ik had het gevoel dat het tijd was om te vertrekken. De directie was er geleidelijk aan de weg ingeslagen van het puur commerciële en daar voelde ik me niet zo goed meer bij. Zo spitsten ze zich meer en meer toe op evenementen die goed opbrachten, maar waarbij de link met het natuureducatieve soms compleet zoek geraakte. Ik geloofde en geloof nog steeds in de commerciële slagkracht van professioneel uitgewerkte natuureducatieve activiteiten, maar

kreeg hoe langer hoe meer het gevoel daar alleen mee te staan. Toen ik de opportuniteit kreeg om in het Zwin te gaan werken, heb ik mijn conclusies getrokken.

Als ik je goed begrijp, vind je dat het commerciële aspect en het educatieve in parken als Planckendael maximaal op elkaar dienen te worden afgestemd. Is dit ook wat je wil bereiken met je nieuwe plannen voor het Zwin?

Jazeker. Ik vind het hoegenaamd niet 'vies' om investeringen te doen in natuur of in het duurzaam beheer van terreinen en daar één of andere commerciële activiteit aan te koppelen. Meer nog, het is vaak essentieel om zo aan de nodige fondsen te komen voor je plannen, voor de uitvoering en het onderhoud en voor een duurzaam natuurbeheer. En daarin begrijp ik soms de groene sector niet goed. Ik ken voldoende deze sector om me te kunnen inleven in de gevoeligheden die er heersen. Ik ben ook nog met de groene fietsers gaan manifesteren tegen de metallurgie in Hoboken en heb met vele mensen uit dit en andere milieus nog steeds goede contacten. Toch vind ik het niet gepast als men beweert dat het Zwin één van de duurste natuurreservaten van ons land is. Dat is zand in de ogen strooien van de mensen. Alle bezoekerscentra kosten immers geld, ook al geeft een gratis toegang de illusie dat je er niet voor betaalt. Via je belastingen heb je immers ook voor de bezoekerscentra van de overheid betaald. Natuur mag er dan wel zijn voor iedereen, als je ze goed wil beheren en behouden kost dat geld. Ook de eigenaar van het Zwin, de Compagnie Het Zoute, moet personeel en andere kosten betalen als ze bezoekers op een gepaste manier wil ontvangen. Op het moment is het Zwin een nuloperatie, mede door het dalend aantal bezoekers. Willen we het Zwin opnieuw aan de bezoeker kunnen aanbieden in een hedendaagse verpakking, dan zullen ook activiteiten moeten worden ontwikkeld die het zaakje bekostigen. Het hoeft hoegenaamd niet 'vies' te zijn om natuureducatieve initiatieven een commercieel tintje te geven, op voorwaarde dat ze kaderen in een ruimer perspectief. De natuurparken in Afrika bestaan toch ook bij de gratie van het ecotourisme, en hetzelfde kan gezegd worden van de multi-miljoenen business die het walvistoe-risme is geworden.

Hoe zie je concreet de toepassing van dit principe bij het implementeren van het nieuwe plan voor het Zwin?

Het nieuwe plan is van in het begin bedoeld om het oorspronkelijk idee van de stichter van het Zwin, graaf Leon Lippens, nieuw leven in te blazen en in een modern kleedje te presenteren aan de bezoekers.

Toen graaf Leon Lippens het destijds lanceerde was het heel revolutionair en werd het dankbaar overgenomen door andere internationale bezoekerscentra. Kort samengevat komt het erop neer de bezoeker - vooraleer hij/zij het natuurgebied wordt ingestuurd - eerst een inleidend bezoek aan te bieden die het natuurgebied in een notendop voorstelt. Je kunt er van nabij kennis maken met de typische karakteristieken van het gebied en met de belangrijkste vogelsoorten die je straks misschien wel in het wild te zien krijgt. Ook in het nieuwe bezoekerscentrum van het Zwin willen we een educatief wandelpark combineren met het natuurreservaat, maar dan op een eigentijdse wijze. In het huidige Zwinpark is het de bedoeling om de mensen te laten wandelen door typische biotopen van de Zwinstreek: een stukje bos, een bosrand, een polder, een oud en gefixeerd duin, een jong duin, het strand en de zee, het slik en de schorre. We willen dat doen door heel grote netvolières te construeren waardoor de mensen kunnen wandelen. Zo kunnen ze de sfeer voelen van dit landschap en tevens een aantal typische vogelsoorten van dichtbij observeren.

Daarnaast willen we een oplossing vinden om bezoekers te kunnen opvangen bij regenweer. Er zijn immers veel groepen die lang op voorhand reserveren en als het dan hondenweer is, staan ze bijna letterlijk in de kou. Het is de bedoeling een groter inkomgebouw te ontwikkelen in een stijl die bij de omgeving past en waar we films en tentoonstellingen kunnen aanbieden in een speciaal daarvoor voorziene ontvangstruimte. In een permanente tentoonstelling willen we de mensen laten kennismaken met het natuurgebied en stellen we het Zwin voor als een internationale luchthaven voor vogels. Vogels vertrekken en komen in het Zwin immers aan in grote getale. Dit boeiende verhaal van de trek van het hoge noorden tot het verre zuiden, wordt het onderwerp van een tentoonstelling, waarbij de parallellen met een echt vliegveld (met beeldschermen, vertrek- en aankomsttijden, etc.) niet uit de weg worden gegaan.

En tenslotte willen we in het nieuwe plan ook aandacht vragen voor de activiteiten achter de schermen, zoals het voederen van de vogels en het vogelringwerk. Beide activiteiten vinden reeds sinds jaar en dag plaats in het Zwin, maar zullen nu van achter de coulissen worden gehaald. Vogels vangen, determineren, ringen, meten, wegen en dan terug vrijlaten in het bijzijn van bezoekers heeft veel succes en hetzelfde geldt bij het voederen van al die verschillende soorten kustvogels, elk met hun eigen trucjes en specialiteiten.

Hoever staat het met de uitwerking van dit plan?

Om het bezoekerscentrum te kunnen vernieuwen zijn een aantal vergunningen noodzakelijk. Het basisdocument dat nodig is om die vergunningen te kunnen aanvragen is het milieueffectenrapport. Het Zwin is immers zowat tienvoudig beschermd (o.a. als Habitatrictlijngebied, Vogelrichtlijngebied, Ramsar-gebied, beschermd landschap, natuurgebied op het Gewestplan, deel van het Vlaams Ecologisch Netwerk) en ingrepen in een dergelijk gebied vereisen de nodige afweging. We hopen dat dit milieueffectenrapport kan afgerond worden in de loop van de maand februari. Bij de ontwikkeling van dit milieueffectenrapport zijn tal van aanpassingen doorgevoerd in functie van waterbeheer, energiebeheer en grondverplaatsingen, waardoor - in tegenstelling tot wat in de pers is verschenen - de uitkomst positief is voor het milieu. Ik denk dat de negatieve oprispingen veeleer een uiting zijn van een politiek spel dat een paar partijen groener moet voorstellen dan ze in werkelijkheid zijn. We hebben ons dan ook niet gemengd in die politieke discussie omdat wij er zeker van zijn dat het plan inhoudelijk correct is en zelfs op verschillende punten een vooruitgang betekent, zoals op het vlak van waterbeheer, energiebeheer en het omgaan met afvalstoffen.

Op 21 maart 2003 had het VLIZ het genoeg om een feestzitting te mogen organiseren ter gelegenheid van 50 jaar Zwin en de opruststelling van conservator Guido Burggraave. Je hebt nog een jaar als nieuwe medewerker gefungeerd naast conservator Guido Burggraave, die gedurende meer dan dertig jaar fungeerde als het boegbeeld van het Zwin. Welk aspect in de figuur van Guido is je het meest bijgebleven?

Guido was en is heel fier over het natuurgebied het Zwin. Het sierde hem dat hij het Zwin altijd het schoonste gevonden heeft dat bestond in ons land. Hij kan ook na 30 jaar nog steeds even verwonderd en enthousiast zijn over kleine ontdekkingen of vogelwaarnemingen. Ik heb dat altijd prachtig gevonden.

Iets heel anders nu. Je was nog niet zo lang in het Zwin, toen de problemen met de Tricolor-olie het natuurgebied bedreigden. Er ontstond toen discussie tussen Vlamingen en Nederlanders over de te volgen strategie ter bescherming van het Zwin, o.a. over de vraag of het opwerpen van een zanddam wel wenselijk was. Hoe zie je die samenwerking met Nederland, die toch ook eigenaar is van een deel van het Zwin?

Ergens ware het gemakkelijker geweest indien het Zwin volledig op Vlaams grondgebied had gelegen, maar het is nu eenmaal niet zo. Een natuurgebied houdt immers geen rekening met grenzen en moet als één geheel worden beheerd. Naar aanleiding van het incident met de Tricolor waren de contacten met de Nederlanders aanvankelijk stroef, maar al snel bleek dat het niet de Nederlanders waren die er een andere visie op na hielden, maar slechts één persoon. Dat maakte de samenwerking toen moeilijk. Het positieve uit heel die zaak is dat uiteindelijk het rampenplan voor het Zwin, op initiatief van de arrondissementscommissaris van de provincie West-Vlaanderen Johan Debyser, herschreven is. Dat wil niet zeggen dat alle plooiën gladgestreken zijn en dat er geen enkel verschil meer is in visie, maar nu zijn er wel duidelijke prioriteiten vastgelegd die moeten voorkomen dat in rampsituaties onnodig tijd wordt verloren. Om discussies over de effecten van de afsluiting van het Zwin met een zanddam in de toekomst te vermijden, zijn we ook een samenwerking aangegaan met de Sectie Mariene Biologie van de Universiteit Gent. Die mensen hebben bodemdierstalen genomen voor en na de afsluiting, en blijven dit continueren zodat we met wetenschappelijke gegevens ons beheer kunnen onderbouwen. Ik vind die samenwerking met wetenschappelijke instellingen, educatieve organisaties en andere verenigingen van mensen die bezig zijn met de kust en de zee heel belangrijk. Een dergelijk netwerk is een welgekomen versterking voor het beperkt personeelsbestand in het Zwin.

Die wil tot samenwerking met wetenschappers zal het lezerspubliek van de VLIZ Nieuwsbrief, waaronder veel mariene wetenschappers, ongetwijfeld toejuichen. Zie je in de toekomst bijkomende mogelijkheden om hen bij het Zwingebieden te betrekken?

Zeker en vast. Wij staan volledig open voor alle vormen van samenwerking, zolang die verenigbaar zijn met de doelstellingen van het Zwin. De meeste onderzoekers die de voorbije 2-3 jaren contact met ons hebben opgenomen om een studie te verrichten in het Zwin, hebben we dan ook die kans geboden. Naast het onderzoek op bodemdieren door de mariene biologen van de Gentse universiteit, hebben we hier een student gehad die onderzoek deed naar kleine wormpjes (nematoden) die schade kunnen toebrengen aan het wortelstelsel van Helmgras, een studie met toepassing voor het kustverdedigingsbeleid. Mensen van het KMI hebben een magnetisch meetpunt geplaatst in de duinen van het Zwin en de Université Catholique de Louvain ontwikkelde een nieuwe methode om de trek bij vogels te kunnen volgen. Ook de samenwer-

king met het KBIN voor wat betreft het vogelringwerk werd van onder het stof gehaald en met de vleermuizenwerkgroep werd samengewerkt om een bunker halfingebouwd in de internationale dijk in te richten als vleermuizenoverwinteringsplaats. Je ziet, waar we kunnen samenwerken, doen we dat graag.

Niettemin staande je drukke agenda merk ik dat je ook nog regionaal verantwoordelijke bent voor Europa en het Midden-Oosten binnen de International Zoo Education Association. En dat je ook nog de tijd vindt om bijvoorbeeld boekjes te schrijven over zeedieren.

Dat klopt, zij het dat ik mijn engagement bij de International Zoo Education Association in het najaar zal moeten opzeggen vanwege te druk. Het boekje dat ik pleegde over de kriebelbeestjes van de zee vormt dan weer het logische vervolg op twee eerdere werkjes die ik publiceerde over de kriebelbeestjes in de tuin en in huis.

Tot slot. Zijn er zaken die je nog graag aan ons lezerspubliek kwijt wilt en die nog niet aan bod kwamen?

Twee zaken zou ik nog willen meegeven. De vernieuwing van het Zwin zal nog wel wat op zich laten wachten, al is het maar omdat het verkrijgen van alle vergunningen nog 2-3 jaar kan duren. Om te vermijden dat mensen gaan denken dat de nieuwe wind al is gaan liggen omdat ze nog niets concreets zien veranderen willen we de vernieuwingsgedachte gestalte geven met educatieve activiteiten. Acties in het kader van de Week van de Zee of de inrichting van één of meerdere tentoonstellingen passen daar perfect in. Zo komt er in het voorjaar alvast een nieuwe tentoonstelling rond de olievervuiling van de Tricolor en de gevolgen voor het Zwin, een initiatief dat wordt uitgewerkt samen met diverse partners waaronder het VLIZ.

Ten tweede zou ik hen die kritiek spuien op de eigenaar van het Zwin in alle eerlijkheid willen oproepen om onbevooroordeeld de situatie te bekijken. Men redeneert nogal snel dat de eigenaar van het Zwin, die tevens een vastgoedfirma vertegenwoordigt, alleen op geld uit is en daarom het Zwin niet wil afstaan. Daarbij vergeet men echter dat het dankzij graaf Leon Lippens is dat in 1952 het gebied niet werd opgehoogd en verkaveld, en het eerste natuurreservaat van België het levenslicht zag. Ik vind het toch wel chique wat die firma heeft gedaan en ben ervan overtuigd dat, indien elke vastgoedfirma zo zou te werk gaan, Vlaanderen er op vlak van natuur toch wel anders zou hebben uitgezien!